

УДК 658.15

Капканець В.С.
аспірант кафедри економіки, організації
та управління підприємствами,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗОРУДНОЇ ГАЛУЗІ

В основу статті покладено ідею розробки інструментів графічної інтерпретації оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу підприємств залізорудної галузі. Встановлено, що використання таких методів повинно відповідати фактичним нормативам та базуватись на певних аналітично-статистичних даних. У статті представлено комплекс фінансових показників з їх пороговими значеннями, за яким доцільно здійснювати оцінку потенціалу. На основі цього проведено аналіз фінансових показників діяльності залізорудних підприємств за останні три роки. В роботі створено три інструменти графічної інтерпретації оцінки рівня потенціалу, а саме сітку, нормалізовану сітку та шкалу фінансово-економічного потенціалу. Також адаптовано ці графічні методи до результатів фінансового аналізу діяльності підприємств залізорудної галузі. Обґрунтовано актуальність їх практичного застосування в подальших фінансових дослідженнях.

Ключові слова: фінансово-економічний потенціал, залізорудна галузь, залізорудне підприємство, фінансові показники, сітка потенціалу, нормалізована сітка потенціалу, шкала потенціалу.

ГРАФИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОЦЕНКИ УРОВНЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗОРУДНОЙ ОТРАСЛИ

Капканец В.С.

В основу статті положена ідея розробки інструментів графічної інтерпретації оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу підприємств залізорудної галузі. Встановлено, що використання таких методів повинно відповідати фактичним нормативам та базуватись на певних аналітично-статистичних даних. У статті представлено комплекс фінансових показників з їх пороговими значеннями, за яким доцільно здійснювати оцінку потенціалу. На основі цього проведено аналіз фінансових показників діяльності залізорудних підприємств за останні три роки. В роботі створено три інструменти графічної інтерпретації оцінки рівня потенціалу, а саме сітку, нормалізовану сітку та шкалу фінансово-економічного потенціалу. Також адаптовано ці графічні методи до результатів фінансового аналізу діяльності підприємств залізорудної галузі. Обґрунтовано актуальність їх практичного застосування в подальших фінансових дослідженнях.

Ключевые слова: фінансово-економічний потенціал, залізорудна галузь, залізорудне підприємство, фінансові показники, сітка потенціалу, нормалізована сітка потенціалу, шкала потенціалу.

GRAPHIC INTERPRETATION OF THE ASSESSMENT OF FINANCIAL-ECONOMIC POTENTIAL LEVEL OF IRON ORE INDUSTRY ENTERPRISES

Капканець В.

The article is based on the idea of developing tools of graphic interpretation of the assessment of financial-economic potential level of iron ore industry enterprises. It's established that the using of such methods should comply with factual standards and be based on certain analytical and statistical data. In the article complex of financial indicators with their threshold values by which expedient to assess the potential was presented. Based on this analysis of financial indicators of iron ore enterprises activity over the past three years was conducted. In the paper three tools of graphic interpretation of the assessment of potential level were developed: grid, normalized grid and scale of financial-economic potential. Also given graphical methods were adapted to the results of the financial analysis of iron ore industry enterprises activity. Actuality of their practical application in further financial studies was justified.

Keywords: financial-economic potential, iron ore industry, iron ore enterprise, financial indicators, grid of potential, normalized grid of potential, scale of potential.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси України у глобальний економічний простір зумовлюють необхідність суттєвої переорієнтації стратегічних орієнтирів розвитку суб'єктів господарювання. Причому це особливо стосується підприємств експортно-орієнтованих промислових галузей національної економіки. Перш за все впровадження інноваційних інструментів управління вимагають фінансові системи, від ефективності функціонування яких залежать результативність діяльності господарюючих одиниць, їх рентабельність, платоспроможність та конкурентоздатність. Особливої актуальності при цьому набуває оптимізація управління підсистемою формування, накопичення та розподілу фінансових резервів і потенційно можливих ресурсів, що загалом формують фінансово-економічний потенціал. Найважливішим етапом в процесі управління фінансово-економічним потенціалом підприємств на галузевому рівні слід вважати діагностику й оцінку його рівня, які потребують належної та зрозумілої графічної інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні засади аналізу й оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу суб'єктів господарювання, зокрема їх методів, інструментів та графічної інтерпретації, представлено в роботах таких вітчизняних й зарубіжних науковців, як В. Авдеєнко, І. Ансофф, Є. Афанасьєв, В. Бикова, І. Бланк, В. Геєць, Н. Гнип, І. Должанський, П. Єгоров, Н. Касьянова, Ю. Карпенко, Є. Лапін, Р. Марушков, М. Мескон, В. Морєва, Б. Райан, Ю. Сердюк-Копчекчи, О. Сметанюк, Д. Солоха, Р. Тоффлер, О. Федонін, А. Шевченко, А. Шеремет, О. Щекович [1–3]. Проте в сучасних економічних умовах питання достовірної оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу підприємств та її графічної інтерпретації потребують поглибленого й розширеного дослідження, при цьому слід враховувати сукупну діяльність промислових галузей національного господарства, провідною з яких можна вважати залізорудну галузь гірничо-металургійного комплексу України.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка та апробація інструментів графічної інтерпретації оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу підприємств залізорудної галузі, спрямованих на оптимізацію використання фінансових ресурсів у їх господарській діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою передумовою трансформаційних процесів у промисловості України є адаптація виробничих процесів підприємств до інноваційних алгоритмів розвитку ринкового середовища. Здійснення переходу виробництва на більш інноваційний рівень потребує залучення чималого обсягу інвестицій, котрі є вагомим ресур-

сом фінансово-економічного потенціалу суб'єктів господарювання. Саме цей факт і актуалізує питання ефективного управління наявними та потенційними фінансовими ресурсами й резервами в межах промислових галузей національної економіки.

Слід наголосити на тому, що чи не найважливішими елементами оптимізаційного управління фінансово-економічним потенціалом є діагностика та оцінка його рівня в динаміці за певний проміжок часу. Саме такий комплексний і багатогранний аналіз дасть змогу своєчасно виявити підприємства зі слабкою фінансовою позицією в межах галузі, дослідити їх «вузькі місця», а також внести необхідні зміни в їх фінансові плани задля пошуку резервів й потенційних можливостей та попередження кризових явищ. При цьому сукупність методів аналізу й оцінки може бути досить різною через коефіцієнтні методи, параметричні, рейтингові, графічні, модельні тощо.

В сучасній економічній практиці все більшого поширення набувають інструменти графічного аналізу. Такі методи не лише доповнюють результати будь-яких кількісних досліджень і спрощують їх сприйняття, але й слугують своєрідним індикатором, за яким можна охарактеризувати стан того чи іншого економічного явища або процесу та спрогнозувати його тенденції розвитку на майбутнє. Це стосується і графічної інтерпретації оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу суб'єктів господарювання на галузевому рівні.

Таким чином, враховуючи актуальність теми дослідження, здійснимо оцінку рівня фінансово-економічного потенціалу підприємств залізорудної галузі з огляду на застосування спеціально розроблених графічних методів аналізу. Звісно, практичне використання означених графічних інструментів має за своєю сутністю логічно відповідати встановленим нормативам та базуватись на певних аналітично-статистичних даних.

Загалом графічну оцінку рівня фінансово-економічного потенціалу галузі доцільно проводити на основі отриманих кількісних значень певних фінансових показників в ході статистичної діагностики. Комплекс таких індикаторів не має бути стандартизованим. Бажано, щоб він відповідав особливостям та специфіці досліджуваного процесу або явища, в даному випадку – критеріям фінансово-економічного потенціалу підприємств. Враховуючи це, сформуємо загальний комплекс фінансових показників, які безпосередньо характеризують ефективність використання потенціалу галузі та показують можливості залучення внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів, на основі авторської модифікації загальноприйнятої рейтингової оцінки потенціалу [3, с. 189]. Крім того, встановимо нормативні значення цих показників відповідно до трьох можливих рівнів галузевого стану фінансово-економічного потенціалу (високий, середній та низький). Сформований комплекс фінансових індикаторів представимо в табличному вигляді (табл. 1).

На основі порогових значень наведеного комплексу фінансових показників можна розробити базис одного з інструментів графічної інтерпретації оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу в межах галузі – «нормовану сітку фінансово-економічного потенціалу». Такий інструмент є здебільшого шаблоном для здійснення подальшої оцінки потенціалу, розмежовуючи області його можливого рівня за фінансовими індикаторами. Нормовану сітку фінансово-економічного потенціалу побудуємо у вигляді простору пропорційно розміщених значень фінансових показників із нанесенням двох замкнутих ліній, котрі відповідають діапазону порогових значень параметрів (рис. 1).

Розроблена нормована сітка фінансово-економічного потенціалу є лише простором з пороговими областями для фактичної інтерпретації результатів діагностики потенціалу підприємств в межах галузі. Враховуючи це, представимо результати оцінки стану фінансово-економічного потенціалу залізорудної галузі за обраними показниками у розрізі її підприємств-елементів, які формують гірничодобувний та гірничо-збагачувальний кластери. Слід зазначити, що сукупний аналіз був проведений на основі аналітично-статистичних даних фінансової звітності за останні

Таблиця 1. Комплекс фінансово-економічних показників оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу (ФЕП) галузі

№ з/п	Фінансово-економічні показники	Нормативні значення показників		
		Високий рівень ФЕП	Середній рівень ФЕП	Низький рівень ФЕП
1. Показники ліквідності				
1.1	Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	>2,0	1,0–2,0	<1,0
1.2	Коефіцієнт поточної (термінової) ліквідності	>0,8	0,6–0,8	<0,6
1.3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,3	0,2–0,3	<0,2
2. Показники фінансової стійкості та ефективності використання капіталу				
2.1	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	>0,5	0,3–0,5	<0,3
2.2	Коефіцієнт накопиченого капіталу	>0,2	0,1–0,2	<0,1
2.3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,4–0,5	<0,4
2.4	Коефіцієнт фінансової стабільності	>1,5	1,0–1,5	<1,0
2.5	Коефіцієнт забезпеченості власними активами	>1,0	0,8–1,0	<0,8
2.6	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування	>0,6	0,4–0,6	<0,4
2.7	Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	>0,7	0,5–0,7	<0,5
3. Показники прибутковості (рентабельності)				
3.1	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	>0,2	0,1–0,2	<0,1
3.2	Коефіцієнт рентабельності активів	>0,15	0,1–0,15	<0,1
3.3	Коефіцієнт рентабельності діяльності	>0,4	0,3–0,4	<0,3

Рис. 1. Нормована сітка фінансово-економічного потенціалу

три роки таких підприємств галузі [4]: ПрАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат», ПрАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат», ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», ПАТ «Криворізький залізорудний комбінат», ПАТ «СврАЗ Суха Балка», ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат». Результати аналізу обраних фінансово-економічних показників потенціалу наведемо в табл. 2.

Таблиця 2. Діагностика фінансово-економічних показників стану залізорудної галузі за 2013–2015 рр.

№ з/п	Фінансово-економічні показники	Значення по роках			Темп росту, %	
		2013 р.	2014 р.	2015 р.	2014/2013	2015/2014
1. Показники ліквідності						
1.1	Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	7,27	6,50	4,33	89,41	66,63
1.2	Коефіцієнт поточної (термінової) ліквідності	6,52	5,42	3,08	83,20	56,72
1.3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2,19	2,16	1,72	98,60	79,68
2. Показники фінансової стійкості та ефективності використання капіталу						
2.1	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,77	0,68	0,59	89,09	86,80
2.2	Коефіцієнт накопиченого капіталу	0,51	0,45	0,39	89,14	87,23
2.3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,63	0,91	-0,48	143,48	-52,75
2.4	Коефіцієнт фінансової стабільності	5,24	3,96	3,04	75,64	76,64
2.5	Коефіцієнт забезпеченості власними активами	0,41	0,32	0,19	76,60	60,43
2.6	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування	8,58	5,15	4,44	59,99	86,22
2.7	Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,86	0,82	0,34	95,18	42,02
3. Показники прибутковості (рентабельності)						
3.1	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,20	0,11	-0,02	54,79	-22,53
3.2	Коефіцієнт рентабельності активів	0,15	0,11	-0,02	70,27	-17,47
3.3	Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,27	0,17	-0,03	60,69	-19,23

З огляду на результати діагностики можна впевнено сказати, що основні параметри фінансово-економічного потенціалу залізорудної галузі з кожним роком здебільшого мають тенденцію до зниження. Загалом така ситуація зумовлена виникненням кризових явищ в державі за останні два роки, зниженням обсягів виробництва та втратою певних ринків збуту залізорудної продукції, скороченням частки власних фінансових ресурсів, повільним темпом впровадження інноваційних технологій, загальною неефективністю господарської діяльності окремих підприємств галузі тощо. Однак, щоб більш точно й просто діагностувати слабкі фінансові сторони досліджуваної галузі за останні три роки, застосуємо спеціально розроблений графічний інструмент – «сітку фінансово-економічного потенціалу галузі» (рис. 2).

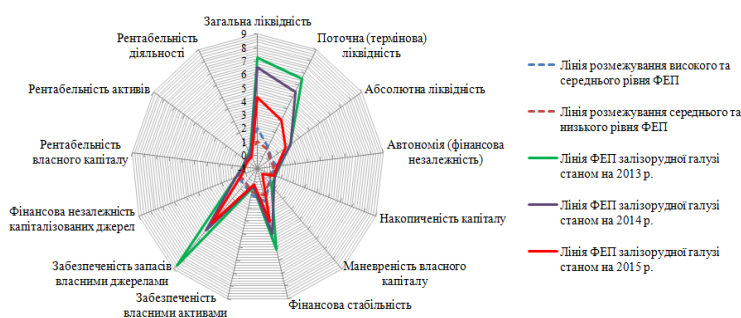

Рис. 2. Сітка фінансово-економічного потенціалу залізорудної галузі станом на 2013–2015 рр.

Утворені багатокутні фігури на представленій сітці фінансово-економічного потенціалу показують комплексні потенційні можливості підприємств залізорудної галузі щодо залучення будь-яких фінансових ресурсів. Одразу видно, що область фінансово-економічного потенціалу галузі станом на 2015 р. значно звузилась, а за окремими параметрами взагалі доходить до від'ємних значень. Загалом залізорудна галузь є досить ліквідною та фінансово стійкою, що говорить про здатність її підприємств в потрібний момент мобілізувати оборотні активи, амортизаційні відрахування від вартості основних засобів, дебіторську заборгованість та власний капітал для конкретних стратегічних цілей та зміцнення фінансового положення. Однак за рівнем рентабельності галузь не може ефективно розпоряджатися чистим прибутком як одним із вагомих фінансових ресурсів її потенціалу, причиною чого є збиткова господарська діяльність окремих її підприємств.

Окрім цього графічного інструменту, в оцінці рівня фінансово-економічного потенціалу галузі також доцільно використовувати сітку потенціалу, побудовану на основі нормалізованих значень фінансових показників за відібраним еталоном. Як правило, таким еталоном є максимальне значення кожного фінансового параметра за певний період часу. Вихідними даними для побудови сітки слугують значення, отримані шляхом ділення кожного кількісного значення показника на його еталонове. Відповідно, отримані значення параметрів, близькі до одиниці, будуть сигналізувати про досить високий рівень фінансово-економічного потенціалу галузі з огляду на той чи інший індикатор, і навпаки. Враховуючи це, побудуємо нормалізовану сітку фінансово-економічного потенціалу залізорудної галузі за 2013–2015 рр. (рис. 3).

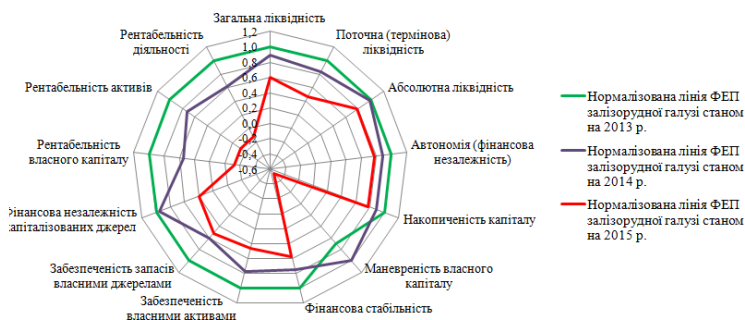

Рис. 3. Нормалізована сітка фінансово-економічного потенціалу залізорудної галузі станом на 2013–2015 рр.

Представлена нормалізована сітка фінансово-економічного потенціалу показує ефективність діяльності галузі в більш загальному плані, акцентуючи увагу на відносному відхиленні її «вузьких місць» від оптимальних параметрів функціонування. Так, судячи по стану залізорудної галузі, можна сказати, що сукупна фінансова діяльність її підприємств станом на 2013 р. є за багатьма показниками максимально ефективною. Однак вже на кінець звітнього 2015 р. можна спостерігати досить негативну фінансову ситуацію, що характеризується відносним скороченням усіх значень показників галузі аж до від'ємних позначок.

Запропонуємо ще один більш узагальнюючий метод графічної інтерпретації оцінки рівня потенціалу галузі – «шкалу фінансово-економічного потенціалу». Цей інструмент не відображає в динаміці зміну кількісних та нормалізованих значень фінансових показників, однак спрощує сприйняття впливу того чи іншого параметру на визначення загального рівня потенціалу. Криву фінансово-економічного потенціалу залізорудної галузі представимо графічно на рис. 4.

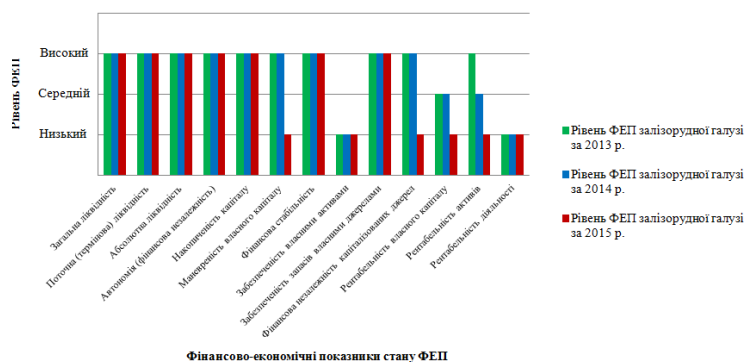

Рис. 4. Шкала фінансово-економічного потенціалу залізорудної галузі станом на 2013–2015 рр.

Зображена шкала показує, що за більшістю фінансових показників рівень фінансово-економічного потенціалу залізорудної галузі протягом даного періоду є високим, проте за параметрами рентабельності й деякими індикаторами фінансової стійкості він є критично низьким. Це слугує сигналом для керівників залізорудних підприємств, які повинні прийняти серйозні рішення щодо зміни стратегічних пріоритетів їх розвитку задля підвищення рівня фінансово-економічного потенціалу.

Висновки з проведеного дослідження. Інтеграційні процеси в державі загострюють проблему оптимізації методів й інструментів управління фінансовими системами промислових галузей, зокрема їх фінансово-економічним потенціалом. Базовим і чи не найважливішим етапом в управлінні потенціалом є достовірна й своєчасна оцінка його стану та рівня. З огляду на це в роботі актуалізовано питання розробки графічних методів інтерпретації оцінки рівня фінансово-економічного потенціалу галузі. В процесі дослідження сформовано три інструменти графічної діагностики фінансово-економічного потенціалу на прикладі підприємств залізорудної галузі як однієї з провідних промислових галузей народного господарства, а саме сітку, нормалізовану сітку та шкалу фінансово-економічного потенціалу.

1. Бикова В. Оцінка та управління фінансово-економічним потенціалом підприємств загальнодержавного значення : [монографія] / В. Бикова. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2008. – 180 с.
2. Бланк И. Финансовый менеджмент: Учебный курс / И. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
3. Потенціал підприємства: формування та використання : [підручник] / [Н. Касьянова, Д. Солоха, В. Морєва та ін.]. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 248 с.
4. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua>.

E-mail: vladuka.vk@yandex.ru